

Штулер І.Ю., д.е.н., професор,
Проректор з наукової роботи
ВНЗ «Національна академія управління»
Ільченко В.А., аспірант,
ВНЗ «Національна академія управління»

ДЖЕРЕЛА, ФОРМИ І МЕТОДИ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Розглянуто джерела, форми і методи фінансування терористичних організацій в світі. Прослідковано вплив факторів на трансформацію фінансування терористичних угруповань за останні 15-20 років. Здійснено розмежування джерел фінансування терористичних угруповань на зовнішні та внутрішні. Наведено приклади залежності масштабів теракту і витрат на його проведення. Визначено перелік передумов, що сприяють поширенню фінансування терористичних угруповань.

Ключові слова: економічна безпека, національна економіка, корупція, тероризм, протидія корупції.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлюється різким підвищенням загроз фінансування тероризму в Україні та збільшенням кількості злочинів, передбачених Міжнародною конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму 2000 року. Переважна більшість яких вчиняється громадянами Палестини, Сомалі, а також громадянами країн СНД (в тому числі Російської Федерації та України) та юридичними особами, які зареєстровані та/або знаходяться на її території.

Ключем до розуміння закономірностей у появі тероризму в Україні і в Світі є не тільки наявність ідеологічних, політичних і релігійних складнощів, але і ряду зростаючих економічних проблем, переважно в країнах, що розвиваються, серед яких можна виділити хижацьку експлуатацію природних ресурсів (переважно розвиненими країнами в країнах третього світу); неефективність роботи державного апарату, корупцію; непропорційний розподіл матеріальних благ і викликаний цим розрив життєвого рівня населення; ембарго, високі експортні мита та обмеження; погіршення послуг соціальної сфери, перш за все медичного обслуговування, освіти і, найчастіше, значну частку військових витрат в структурі ВВП; високий рівень безробіття серед молоді; неефективність фінансової системи, високу частку тіньової економіки; великі борги третіх країн, високу вартість обслуговування боргів; істотний економічний «тиск» на країни, що розвиваються з боку авторитетних міжнародних організацій (умови надання кредитів тощо); недобросовісну конкуренцію і демпінг; хижацьку експлуатацію так званого «людського капіталу»; блокування припливу інвестицій в перспективні галузі, а отже, закріплення сировинної орієнтації економіки.

Аналіз останніх публікацій. Даній проблематиці присвячені роботи аналітиків Світового банку і відомих учених, таких як С. Хантінгтон, С. Хоффман. Серед

російських учених над проблемами дослідження фінансування тероризму в умовах глобалізації працювали М. Делягін, В. Іноземцев, В. Кутирьов, Г. Мірської, І. Міхеєв, В. Хорос та ін., серед українських учених – В. Антипенко, В. Крутов, В. Ліпкан, С. Телешун та ін.

Невирішені раніше частини проблеми. Підвищення стійкості держави і суспільства до терористичної загрози є важливим елементом забезпечення національної безпеки в цілому. Відповідно, першочерговими, але малодослідженими питаннями є розуміння форм та методів фінансування терористичних організацій, а також джерел формування коштів на терористичні атаки. Саме тому питання фінансування терористичних організацій спонукають до пошуків нових рішень з метою напрацювань більш дієвих антитерористичних заходів на національному, регіональному та глобальному рівнях.

Метою статті є дослідження джерел, форм і методів фінансування терористичних організацій з метою визначення впливу терористичних актів на національну економічну систему.

Результати дослідження. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) як міжурядовий орган, створений в 1989 році, також активно досліджує питання фінансування тероризму. FATF встановлює стандарти та сприяє ефективному здійсненню правових, нормативних та оперативних заходів по боротьбі з відмиванням коштів, фінансуванню тероризму та інших загроз для цілісності міжнародної фінансової системи. У співпраці з іншими міжнародними партнерами, FATF веде роботу з виявлення уразливості на національному рівні з метою захисту міжнародної фінансової системи від зловживань [46].

Цікавим видається висновок російського економіста В. Іноземцева: «Кого б ми не взяли – афганських і іракських бійців «Аль-Каїди»; палестинських смертників; вихідців з Ерітерії і Сомалі, які підривають себе в лондонському метро; чеченських бойовиків; пакистанців і алжирців, які формують терористичні мережі в Європі, – всі вони за походженням з найвідсталіших держав, у яких сьогодні немає шансу хоч якось наблизитися до розвинених» [1].

Слід підкреслити, що фінансування терористичних угруповань істотно трансформувалося в останні 15-20 років. Ця зміна була спровокована насамперед двома факторами: глобалізацією економіки, яка надала небувалі можливості терористичним організаціям, і переходом терористичних угруповань до мережевої структури організації. Важливо відмітити, що навіть при порівняно невисоких витратах на проведення теракту збиток економіці може бути значним.

Стрімкий процес глобалізації економіки надав терористичним організаціям небувалі можливості з причин глобального характеру фінансових операцій; розвитку сучасних технологій і засобів зв'язку; чисельного зростання і здешевлення транспортних перевезень; вільного (безвізового) переміщення людей.

У свою чергу, мережевий принцип організації терористичних угруповань виявився надмірно ефективним в асиметричному протистоянні найрізноманітнішим опонентам.

Співробітники американської «Репд Корпорейшн» Дж. Арква і Д. Ронфілд,

основоположники мережевої теорії, виділяють ряд чітко сформованих базових структурних модулів в рамках мережі [2]: *ієрархічні* (Hierarchical Network), в яких проглядаються елементи вертикального підпорядкування; *лінійні* («ланцюгові» (Chain Network)), коли зазначена або необхідна виконавцю інформація надходить до нього через проміжних посередників; *осьові* («зоряні» (Star Hub)), при яких різні ланки структури замикаються на центральну ланку, при цьому воно іноді також може бути посередницьким; взаємопов'язані (багатоканальні, мультиканальні, змішані, гібридні, переплетені (All Chain Network)) модулі – тут все елементи об'єднані в основному тільки спільною ідеологією, релігією, націоналістичними або етнічними прагненнями.

На думку Е. Соловйова, мережі в широкому сенсі слова є самоорганізованими поліцентричними структурами, орієнтованими на вирішення конкретних цілей і завдань з цілком автономних, іноді навіть тимчасових колективів з прозорою легітимацією влади, децентралізацією відповідальності, з горизонтальною спрямованістю зв'язків і комунікацій. Мережі вільно пов'язані між собою рівноправними і незалежними учасниками, як відкриті та здатні до необмеженого розширення шляхом включення нових вузлів, якщо ті використовують аналогічні комунікаційні коди (вирішують ті ж завдання і/або сповідують ті ж цінності) [3].

Серед західних учених поширена думка, що мережевий принцип організації терористичних угруповань міг бути сформований по причині «запозичення» окремих елементів у різних організацій, до яких можна віднести: транснаціональні корпорації, некомерційні організації, міжнародні кримінальні синдикати і зарубіжні терористичні угруповання [4].

Мережевий принцип організації дає терористичним організаціям такі важливі можливості: сумісність транснаціональних терористичних груп, нелегальна торгівля зброєю, транснаціональних злочинних синдикатів, наркомафії, фундаменталістів, етнонаціональних рухів, екстремістської ідеології, інформаційних піратів, контрабандистів [5]; високу швидкість надходження і передачі інформації [6]; єдину інформаційну інфраструктуру [7]; швидкість керування (скорочення швидкості прийняття рішення); «Самосинхронізація» (можливість дії в автономному режимі); «Розподіл сили» (ведення точкових операцій; можливість зосередження великого обсягу сили; посилення взаємодії.); децентралізація; конспіративність, надійна система безпеки [8]; глибока інтеграція (залученість) елементів системи; рухливість (важко вразлива ціль); ефективність використання сучасних можливостей; можливість здійснення ефективної діяльності під командуванням екстериторіального центру.

Вищезазначені фактори (глобалізація економіки і мережевий принцип організації різних структур) істотно трансформували економічну природу тероризму. Як справедливо підкреслює Е. Степанова, в сучасних умовах навряд чи доречно традиційне «технічне», по суті, розділення тероризму на внутрішній і міжнародний [9].

Фінансування тероризму представляється вкрай істотним питанням з тієї причини, що неможливо провести терористичні акції без витрат грошових коштів. Безумовно, можна спостерігати пряму залежність між масштабом теракту і витратами на його проведення.

Слід також зазначити, що для «нового тероризму» характерні порівняно невисокі витрати на проведення терористичних атак, але при цьому терористичні акти призводять до серйозного збитку в економіці.

На сьогоднішній день, найбільш витратним терактом є атаки 09 вересня 2001 року проти США. Однак це відносно скромна сума в порівнянні, наприклад, з щорічним обігом наркотиків в Світі, від якого терористичні організації отримують свій відсоток доходу. Так, по даними CATO Institute, щорічний світовий обіг від торгівлі наркотиками приблизно становить 300 млрд. дол. Таким чином, теракти 11 вересня 2001 р обчислюється лише 0,000167% від обороту даної сфери [10].

Важливо зауважити, що процеси глобалізації економіки і перехід до мережевої структури організації трансформували роль фінансових джерел терористичних угруповань, знизивши зовнішні надходження і одночасно збільшивши і диверсифікувавши внутрішні. Таким чином, терористичні угруповання стають у фінансовому плані все більш самодостатніми.

На сьогоднішній день можна розділити джерела фінансування терористичних організацій на дві основні групи – зовнішні та внутрішні. До зовнішніх джерел можна віднести підтримку від держав; релігійних установ; комерційних і некомерційних організацій; індивідів, населення і діаспор; а також терористичних осередків. До джерел внутрішнього фінансування можна віднести доходи, одержувані від легального і нелегального бізнесу, а також інші витрати, до яких можна віднести членські внески в рамках діючої терористичної організації і допомогу багатих терористів, які можуть бути членами терористичної організації (рис.1).

Рис.1. Джерела фінансування тероризму

Джерело: складено автором на основі досліджень джерел 19-45

I. Зовнішнє фінансування

Країни. Допомога з боку держав терористичним угрупованням досі вельми істотна.

Держави можуть надавати бойовикам медичну допомогу; сприяти в плануванні терактів і транспортуванні виконавців і відповідних засобів; надавати терористичним організаціям матеріальну підтримку, притулок, сучасне озброєння, ефективну тренувальну інфраструктуру, в тому числі спеціально обладнані для цих цілей приміщення [11].

Державний департамент США протягом останніх восьми років виділяє сім держав (Іран, Ірак, Сирія, Лівія, Судан, Куба, Північна Корея), які надають підтримку терористичним угрупованням. При цьому своєрідним «лідером» американці вважають Іран, однак потрібно зробити застереження, що з 2003 р Держсекретар США викреслив [11] з цього списку Ірак.

У той же час американські експерти Г. Хуфбаер, Дж. Шот, Б. Огг відносять також Афганістан і Сомалі до країн, які підтримують терористичні угруповання [12]. У свою чергу, інший американський фахівець з проблем фінансового забезпечення тероризму С. Кісер вважає, що Організація Визволення Палестини (ОВП) отримувала допомогу від Кувейту, Єгипту, Саудівської Аравії, Лівії та Сирії. Він вважає, що ОВП в період з 1973 по 1986 р. отримала 250 млн. дол. від цих арабських держав [13, с.39]. За даними міжнародного контртерористичного інституту, терористична Ірландська Республіканська Армія (ІРА) отримувала високоякісне озброєння, вибухівку і гроші від Лівії [14]. Зокрема, С. Боун стверджує, що така підтримка йшла до початку 1990-х [15].

Релігійні установи, комерційні та некомерційні організації. Найважливішим джерелом фінансування всіх ісламських угруповань служать регулярні («закят») і добровільні («садака») пожертвування віруючих на благодійні потреби.

Вони вважаються обов'язковими для всіх правовірних мусульман, а «закят» входить в п'ятірку так званих «стовпів ісламу». Хоча «закят» вноситься приватними і юридичними особами регулярно, він юридично не регулюється владою і не підлягає податковій, аудиторській та будь-якій іншій перевірці з боку держави.

На стадії збору (в мечетях, ісламських банках і т.д.) кошти, які акумулюються за рахунок пожертвувань абсолютно чисті і легальні. Вони знаходяться у розпорядженні різних ісламських фондів та благодійних організацій, при цьому велику роль відіграють також деякі інститути ісламської банківської системи.

Відповідно до норм ісламу, регулярні пожертви у вигляді «закята» офіційно призначені для благодійності, проте частина цих коштів може перерозподілятися на потреби «джихаду» і здійснюють це радикальні ісламістські угруповання. Таким чином, навіть ті з ісламістських організацій, які ведуть терористичну діяльність і оголошені поза законом, найчастіше фінансуються з самого початку із легальних джерел. «Підживлення» в цьому випадку здійснюється за принципом не відмивання «брудних» грошей, а «забруднення чистих» [16].

Важливо підкреслити, що суми зібраного щорічного «закята» вельми значні: тільки в Саудівській Аравії сума «закята» досягає 10 млрд. дол. в рік [17, с.9].

Цікавим видається думка відомого американського дослідника тероризму М. Левіта: «Комерційні і некомерційні організації можуть надавати підтримку терористичним угрупованням, не тільки надаючи матеріальні кошти, але і створюючи

інфраструктуру: тренувальну, оздоровчу та інше [18]».

Н. Джамвал, який проводив дослідження фінансових джерел кашмірських терористичних угруповань, також стверджує, що на сьогоднішній день допомога некомерційних організацій терористичним [19] угрупованням значна.

На прикладі терористичної організації «Тигри Визволення Таміл Еламу»(ТВТЕ) американські експерти Д. Байман, П. Чак, Б. Хоффман показують, що деякі некомерційні організації надають регулярну матеріальну підтримку угрупованню, серед них: Єдина Організація Таміла (United Tamil Organization), Об'єднана Асоціація Канадських Таміла (The Federation of Associations of Canadian Tamils), Комітет координування Таміла (The Tamil Coordinating Committee), Канадська Асоціація Таміл Ілама (The Eelam Tamil Associations of Canada, Quebec, and British Columbia), Реабілітаційна Організація Таміла (The Tamil Rehabilitation Organization In Switzerland) [21].

В результаті, за твердженням норвезької неурядової організації SVIC, щорічна допомога ТВТЕ з боку неурядових організацій становить 5 млн. дол. США. [22].

С. Кісер, в свою чергу, виділяє неурядові організації, які надають матеріальну допомогу ОВП: Добровільний Виконавчий Комітет (The Executive Committee), Національна Рада Палестини (The Palestinian National Council), Палестинський Фонд (Palestinian Liberation Tax Fund) і Палестинський Національний Фонд (The Palestine National Fund). При цьому він зазначає, що Палестинський Національний Фонд грає центральну роль, тому що в ньому сходяться 3,5-7% податків, які зобов'язані виплачувати палестинці розселені по всьому світу [13, с.42].

А. Гукл виділяє наступні організації, які надають підтримку ІРА: Північна Допомога (Northern Aid (NORA1D)), Стародавній Ордер Ірландії (Ancient Order of Hibernians), Соратники Шона Фейна (Friends of Sinn Fein), Ірландський Національна Рада (The Irish National Caucus), Друзі Ірландії (Friends of Ireland), Американський Фонд Сприяння Ірландії (Americans for a New Irish Agenda) [23].

С. Кісер підкреслює, що благодійна організація NORAIID з 1970 р по 1986 р переправила в Північну Ірландію 3 млн. дол. США, а з 1986 по 1999 – ще 600 тис. дол.США [13, с.54]. Простежується також зв'язок деяких ісламських благодійних організацій з Аль-Каїдою. Так, згідно з інформацією, представленою іспанським МВС, один з вищих фінансових керівників Аль Каїди – Мухаммад Халіб Каладжи Зіяд – перевів гроші деяким особам, пов'язаним з мережею Бен Ладена, в тому числі понад 200 тис. дол.США Набив Саяд, голові Всесвітньої Благодійної Організації, розташованої в Бельгії (Global Relief Office) [24]. Крім цього, Л. Кохен і Г. Сімпсон відзначають, що благодійна організація аль-Вафа (al-Wafa Humanitarian Organization) є найважливішою благодійною організацією Саудівської Аравії і в той же час ключовою ланкою організації Бен Ладена. Як зазначає один з офіційних саудівських діячів, ця організація належить до тих, які, прикриваючись гуманітарною діяльністю, займаються збором коштів на інфраструктуру і озброєння терористичних угруповань [25].

Індивіди, населення, діаспори. За даними доповіді відомої аналітичної організації JCB Consulting, матеріальна підтримка, одержувана від бізнесменів і банкірів, є

істотною в бюджеті терористичних угруповань [17, с.11].

Досить цікавим є приклад з особистим фінансовим надбанням Усами бен Ладена, з рахунків якого періодично здійснюються відрахування терористичним організаціям. Швейцарські спецслужби оцінюють його особистий статок в 250 – 500 млн. дол. США, австралійські – близько 250 млн. дол.США, британські – близько 280 – 300 млн. дол. США[13, с.72].

Національна комісія США з тероризму наводить такі цікаві дані по матеріальних активах Усами бен Ладена. Так, з 1970 по 1994 року доходи від сімейного бізнесу перевищували 1 млн. дол. США на рік [26].

А. Девіс вважає, що податок, що збирається діаспорою тамілів на Заході, може досягати 1,5 млн. дол.США на місяць, при цьому він не виключає, що певна його частина потрапляє в ТВТЕ [27]. Цікаві дані наводить в своїй роботі С. Кісер: «Процвітаючий бізнесмен, Таміл за походженням, який мешкає в США, переправив ТВТЕ з початку 1980 р по середину 90-х р. 4 млн. дол.США [13, с.35].

А. Джеймс вважає, що ОВП отримувала значну частину грошових коштів від палестинців, які втекли до Лівану, після створення Ізраїлю. Крім цього, він підкреслює, що матеріальну підтримку ОВП надавали кілька саудівських принців, ліванські бізнесмени і багаті палестинці. Вищезазначені особи неодноразово передавали ОВП транші, які дорівнювали 100 тис. дол. США.[28].

Противник політики М. Тетчер – лідер лівійської революції Муамар Кадафі – в період з 1968 р по 1980 р направив ІРА 20 млн. дол.США [29]. Ясін аль-Каді, саудівський бізнесмен (з Джидди), переправив в США лідеру ХАМАС Мухамеду Салах 27 тис. дол.США і надав тимчасовий кредит 820 тис. дол.США підконтрольної ХАМАС організації [18, с.5].

Терористичні осередки. Мережевий принцип організації терористичних угруповань дозволяє в потрібні моменти отримувати матеріальне підживлення від осередків зарубіжних організацій під час виконання спільних завдань. Цей спосіб фінансування впливає з особливості мережевої побудови угруповань.

Філіппінська «Джамаат Ісламі» отримувала від терористичних осередків з Сінгапуру 2% від їх бюджету на початку 90-х і близько 5% – до 2000 р [20, с.45]. Цікаво відзначити, що, в свою чергу, «Джамаат Ісламі» збирав кошти на допомогу філіппінському «Ісламського Фронту імені Мора» (ІФМ). ІФМ в той час здійснював сепаратистські акції у формі сецесії на півдні Філіппін. В цей час ІФМ на своїй базі в Абу Бакарі проводив навчання, на яких були присутні радники з Аль Каїди, а також вдосконалювали бойовий досвід бійці «Джамаат Ісламі». У 1995 р Абудал Санкар закликав близькі по духу осередки в Сінгапурі і Малайзії надати ІФМ по 8 тис. дол.США. Трохи пізніше Фаїз Абу Баккар Бафана наказав членам «Джамаат Ісламі» «скинутися» на те, щоб купити зброю і боєприпаси, які були необхідні для підготовки бойовиків в таборах ІФМ, на це вдалося зібрати 24 тис. дол. США. [20, с.45].

Державний Департамент США відзначає, що простежується тенденція скорочення державної підтримки терористичних організацій [30]. Це відбувається з таких причин: високої капіталізації терористичних угруповань; диверсифікації внутрішніх джерел фінансування; сумісності з високоприбутковими джерелами тіньової економічної

діяльності.

Цікаво відзначити, що в доповіді організації JCB Consulting для СБ ООН зафіксовано, що протягом останніх 10 років фінансова підтримка Аль Каїди і її дочірніх організацій через «закят» склала 300-500 млн. дол. США. За американськими розвідувальними даними, не менше 10% пішли на оперативні цілі, а решта 90% – на інфраструктурні витрати [17, с.6].

II. Внутрішнє фінансування

Доходи від ведення легального бізнесу. Легальний бізнес виконує дві найважливіші функції: дозволяє відмивати доходи, отримані злочинним шляхом або по підозрілим каналам; є легальним способом істотного поповнення бюджету терористичних угруповань; може бути використаний з метою переведення матеріальних цінностей.

Легалізація грошових коштів найчастіше проходить по добре відомій трьохфазовій моделі, що складається з наступних стадій: розміщення (placement), розшарування (layering) і інтеграція (integration).

Ці стадії можуть здійснюватися одночасно або частково накладатися одна на одну. «Розміщення» представляє собою фізичне розміщення готівкових коштів в мобільні фінансові інструменти, територіальне видалення від місць їх походження. «Розшарування» передбачає відрив незаконних доходів від їх джерел шляхом складного ланцюга фінансових операцій, спрямованих на маскуванню сліду цих доходів. «Інтеграція» – заключна стадія процесу легалізації грошових коштів, коли вони інтегруються з грошовими потоками легального походження.

Так, терористичній організації ТВТЕ належить мережа легальних видів бізнесу, в тому числі підприємства та комерційні об'єднання. Цікаво відзначити, що з коштів цих організацій виділяються суми, які призначені для підтримки власного бізнесу підприємцям, «тамілам» за походженням, які після того, як їх бізнес стане стійким, зобов'язані виплатити значні відсотки у вигляді своєрідного податку [13, с.36]. Крім цього, ТВТЕ проявляє інтерес до комп'ютерної торгівлі, телефонії, обслуговування автобусів. За даними Р. Гунаратни, оборот цих видів бізнесу в 1999 році становив близько 6,5 млн. дол. США.[31].

ОВП вкладає гроші в придбані їй ферми на африканському континенті, купує промислові заводи на Середньому Сході, фабрики по виробництву одягу, зброю і землю у власність в Європі, газети, магазини безмитної торгівлі в Африці і навіть авіакомпанії в Нікарагуа і на Мальдівах. Отриманий прибуток ОВП нерідко диверсифікує і скуповує акції на фондових ринках США, Франції, Великобританії, Німеччини, Бельгії та Японії. Цікавим є випадок, коли ОВП навіть надала вигідний для себе кредит уряду Нікарагуа в 1981 р. [13, с.36].

ІРА також веде легальний бізнес, який приносить значні доходи в структурі їх бюджету. Одним з центральних видів бізнесу є перевізництво (таксі). С. Андресен вважає, що його обіг приносить в рік близько 1 млн. дол. США. [32]. Крім цього, ІРА володіє конструкторськими фірмами, магазинами, ресторанами, розважальними закладами, відео магазинами і готелями, продовольчими магазинами [13, с.55].

Відомі випадки, коли легальні компанії використовувалися в якості інструменту

передачі матеріальних цінностей терористичним організаціям. Так, Усама бен Ладен передавав матеріальні цінності осередкам Аль Каїди в Кашмірі через наступні легальні організації: холдингову компанію Ваді аль Акік (Wadi al Aqiq); конструкторську компанію Аль Хайіра (Al Hijra); агрокомпанію Аль Темарі і Аль Мубарка (Al Themar, al Mubarka); дві інвестиційні компанії Ладен Інтернешнл і Таба Інвестмент (Laden International and Taba Investments); компанію Хатурм Таннер (Khartoum Tannery) і транспортну компанію Квадрант Транспорт (Quadrant Transport) [33].

Доходи від ведення нелегального бізнесу складають досить значну частку в бюджеті терористичних угруповань, саме вони дозволяють говорити про самодостатність терористичних осередків.

Основними видами нелегального бізнесу є: наркоіндустрія (виробництво, перевезення, продаж, перепродаж); контрабанда (зброя, наркотики, дорогоцінні каміння і метали, паливо, нелегальний вивіз мігрантів); виробництво підробленої продукції; підробка експортних документів, шахрайство з цінними паперами, валютою; продаж крадених автомобілів; замовні вбивства; викрадення людей; рекет; грабіж; вимагання; пограбування банків і банківських співробітників і ін.

Більшість вищезгаданих злочинних видів отримання економічної вигоди мають ряд схожих рис: порівняно невисокий статутний капітал; швидкість в отриманні прибутку; висока оборотність грошових коштів; відсутність сезонності і моди; висока рентабельність; широкий ринок збуту (інтернаціональний, глобальний); високий попит на продукцію; порівняно низькі інвестиції в основний і оборотний капітал; тривалий цикл життя товару; монопольний ринок (низька конкуренція); часто невисокий рівень доданої вартості; інвестування прибутку найчастіше в ту ж галузь; низький рівень оплати праці працівників (високий травматизм працівників); спекулятивний характер отримання прибутку.

Наркоіндустрія є одним з найбільш надійних джерел отримання фінансових доходів для терористичних угруповань.

За даними організації Inter Services Intelligence, пакистанські контрабандисти наркотиків заробляють 2,5 млрд. дол. США на рік. При цьому, за даними UNPD, щорічний оборот наркоіндустрії Пакистану досягає 74 млрд. дол. США. Проте світовим лідером у виробництві наркотиків, і перш за все опіуму, є Афганістан, на території якого в 1999 р зібрали 4600 тонн опіуму, а в 2000 р – 3200 [34].

Х. Вільямсон зазначає, що існує міцний зв'язок між Аль Каїдою і наркоіндустрією, більш того, він підкреслює, що наркотогівля на 35% наповнює оперативний бюджет організації [35].

М. Левіт підкреслює, що наркоіндустрія настільки ж переконливо наповнює бюджет ліванської Хезболли, при цьому він заявляє, що Хизбаллах вирощує наркотики в Лівані, в той час як Аль Каїда – в Афганістані [18, с.9].

Р. Гунаратна стверджує, що існує прямий зв'язок між діяльністю філіпінської «Джамаат Ісламі» і виробництвом наркотиків. У липні 1999 р правоохоронні органи Філіппін знищили 70000 кущів марихуани вартістю 10 млн. дол.США, які, за припущеннями правоохоронних органів, належали терористичному угрупованню

[31].

Л. Наполеоні констатує, що один з осередків ОВП був помічений в виробництві наркотиків, переважно героїну в південному Лівані [36].

Контрабанда. С. Кісер пише, що одним з головних способів отримання прибутку ТВТЕ є організація нелегального перевезення мігрантів з Індії та Шрі-Ланки в західні країни. За даними різних правоохоронних органів, терористична організація ТВТЕ бере за перевезення однієї людини 18-32 тис. дол.США [13, с.56].

Л. Наполеоні зауважує, що ОВП отримує матеріальну вигоду від контрабанди [36] а Р. Еренфілд підкреслює, що ОВП займається незаконною торгівлею зброєю [37].

У Конго простежується зв'язок між Хезболлою та місцевими кримінальними осередками, залученими в контрабанду діамантів [38].

Цікаво відзначити, що влада Бельгії розшукують Віктора Бута, відомого торговця зброєю, замішаного в спекулятивних операціях з терористичними угрупованнями (Аль Каїда і Талібан). Злочинця підозрюють у контрабанді зброї і шахрайських схемах, пов'язаних з контрабандою брілліантів [39].

Х. Вільямсон вважає, що Аль Каїда і Хізбалла серйозно заробляють на незаконній продажі зброї [35].

ІРА займалося шахрайськими операціями з паливом, у тому числі контрабандою. С. Кісер стверджує, що ІРА отримувала 750 дол. США прибутку з кожного грузовика [13, с.56].

Контрафактна продукція. Виробництво контрафактної продукції розвивається з вражаючою динамікою. Так, за даними ОЕСР, в 1998 р обсяг підробленої продукції становив 250 млрд. євро або 5-7% від обсягу міжнародної торгівлі. За даними Всесвітньої Організації Торгівлі, в 2003 року обсяг контрафактної продукції становив 450 млрд. євро [40].

Цікавим на наш погляд є висновок А. Мацера, який стверджує, що окремі держави, підозрювані в прямій підтримці терористичних груп, наприклад Аль Каїда, здійснюють ще й їх непряму підтримку, шляхом свідомого «закриття очей» або отримання певного відсотка від такого високоприбуткового виду діяльності, як виробництво і збут піратської продукції [41].

А. Бобот стверджує, що ОВП отримує кілька мільйонів доларів на рік, підробляючи CD, DVD, одяг, косметику та ін. [42].

Р. Еренфелд констатує, що виробництво фальсифікованої продукції істотно поповнює бюджет ОВП [37, с.3].

С. Кісер зазначає, що ІРА отримує значних дохід від продажу підробленої продукції (CD, DVD, MP3, парфумерії та одягу), він стверджує, що обсяг цієї продукції становить 1,5 млн. дол.США в рік [13, с.56].

Шахрайство з експортними, звітними документами, виробництво фальшивих цінних паперів. М. Левіт вважає, що щорічно бюджети терористичних організацій поповнюються на 20-30 млн. дол.США на рік в результаті виробництва фальшивої валюти, чеків, веселіше, цінних паперів та ін. [18, с.9]. Р. Еренфелд стверджує, що важливим джерелом отримання прибутку для ОВП є шахрайство [37, с.5]. Тим часом, М. Відланські вважає, що ОВП також отримує прибуток від підробки валют різних країн

[43]. С. Кісер вважає, що шахрайські схеми ухилення від податків допомагали заощадити легальному бізнесу ІРА до 30% від ПДВ [13, с.57].

Продаж крадених автомобілів. Наприклад, ОВП не без підстав підозрюють в отриманні прибутку від продажу крадених машин [44].

Замовні вбивства. Терористична організація Ва Кае Раех, по даними правоохоронних органів, заробляла 225 тис. дол.США на рік замовними вбивствами [20, с.52].

Інші злочинні види отримання прибутку (викрадення людей, рекет, грабіж, вимагання, пограбування банків і банківських співробітників).

Л. Наполеоні стверджує, що ОВП отримує прибуток від рекету, вимагання та викрадення людей [36, с.44]. З Кісер вважає, що ІРА причетна до крадіжки людей, крадіжки і рекету [13, с.58]. Терористична угруповання Абу Саяф зробила кілька великих викрадень людей. Так, в березні 2000 р угруповання викрало 55 людей, серед них були школярі, вчителі та священик; в квітні 2000 р викрала 20 іноземців; в травні 2000 р. – 30 іноземних туристів. «Джамаат Ісламі» причетна до грабежу банку в Петалінг Яа (2002 г.) В цілому слід зазначити, що Інтерпол часто розшукує злочинців, підозрюваних відразу в декількох злочинах і пов'язаних при цьому з терористичними угрупованнями [45].

Інші доходи. Одним з найважливіших джерел бюджету «Джамаат Ісламі» були членські внески. Так, члени терористичної організації повинні були платити п'ять відсотків від їх річного доходу в бюджет осередку. У той же час окремі заможні члени терористичної організації платили внески понад цю суму. За відомостями, отриманими від одного з бойовиків угруповання, в 2002 р були транші в розмірі 55 тис. дол.США з фонду, який складали членські внески [20, с.50].

Висновки. Таким чином, проаналізувавши наявний матеріал про джерела, форми і методи фінансування сучасних терористичних організацій в світі, можна виділити ряд передумов, що сприяють їх поширенню:

- 1) активне використання мережевого принципу в фінансовому аспекті, а також переваг від процесу фінансової глобалізації економіки;
- 2) наявність у більшості терористичних організацій потужної, розгалуженої фінансової бази;
- 3) скорочення частки зовнішнього фінансування терористичних угруповань;
- 4) збільшення і диверсифікація внутрішніх джерел фінансування;
- 5) «забруднення» «чистих» грошей через зрощування доходів, отриманих від ведення легального і нелегального бізнесу.

Перспективи подальших досліджень. Наведений в статті аналіз форм та методів фінансування терористичних організацій, а також джерел формування коштів на терористичні атаки, може бути використаний для подальших досліджень в сфері економічної безпеки, зокрема, з метою визначення факторів, що породжують загрози економічній безпеці для певного сектора економіки або держави в цілому. Перспективою подальших наукових досліджень є пошук нових рішень з метою напрацювань більш дієвих антитерористичних заходів на всіх рівнях економіки.

Література.

1. Иноземцев В.Л. Терроризм как антипод глобализации // Независимая газета. – 2005. - № 206. – С. 1.
2. Arquilla J., Ronfeldt D., Zanini M. Networks, Netwar and Information-Age Terrorism // RAND Corporation, 1999. – P. 50.
3. Соловьев Э. Г. Трансформация террористических организаций в условиях глобализации / Под ред. Кокошина А.А. – М.: ЛЕНАНД, 2006. – С. 16.
4. Riser S. Financing Terror. An Analysis and Simulation for Affecting Al Qaeda's Financial Infrastructure // RAND Corporation, 2004. - P. 63.
5. Бедрицкий А.В. Эволюция американской концепции информационной войны / Аналитические записки РИСИ. – М., 2003. - №3. – С. 13.
6. Бедрицкий А.В. Реализация концепции сетевой войны в ведущих странах Запада. - М., 2005. - № 3. – С. 67.
7. Alberts D., Garstka J., Stein P. Network Centric Warfare. Developing and Leveraging Information Superiority // CCRP, 2000.-P. 91.
8. Libicki M. What Information Architecture for Defense // New Challenges, New Tools for Decision making, 2003.-P. 78.
9. Степанова Е.А. Роль наркобизнеса в политэкономии конфликтов и терроризма. - М.: Весь Мир, 2005. - С. 203.
10. Handbook for the 108th Congress: The International War on Drugs, 2003. - P. 568.
11. Patterns of Global Terrorism. - Wash. D.C.: Office of the Coordinator for Counterterrorism, U.S. State Dep., 2000 - 2006. Оранжевые сети: от Белграда до Бишкека / отв. ред. Н.А. Нарочницкая. - СПб.: Алетейя, 2008. - С. 34.
12. Hufbauer C, Schott J., Oegg B. Using Sanctions to Fight Terrorism // Papers Institute for International Economics, 2001.-P. 10.
13. Kiser S. Financing Terror. An Analysis and Simulation for Affecting Al Qaeda's Financial Infrastructure // RAND Corporation, 2004.
14. Libya's Continuing Responsibility for Terrorism // International Policy Institute for Counter-Terrorism, 15 April 1992.
15. Boyne S. Uncovering the Irish Republican Army //Jane's Intelligence Review. - 1996. - P. 343-344.
16. Степанова Е.А. Противодействие финансированию терроризма // Международные процессы. - 2005. - № 2 (8).-С. 4.
17. Brisard J. Terrorism Financing: Roots and Trends of Saudi Terrorism Financing. -N.Y., 2002.
18. Levitt M. The Political Economy of Middle East Terrorism // The Washington Institute, 2002.
19. Jamwal N. Terrorist Financing and Support Structures in Jammu and Kashmir // IDSA, 2005.
20. Zachary A. Funding Terrorism in Southeast Asia: The Financial Network of Al Qaeda and Jemaah Islamiah // NBR Analysis, 2003. - P. 22.
21. Byman D., Chalk P., Hoffman B., Rosenau W., Brannan D. Trends in Outside Support for Insurgent Movements // RAND Corporation, 2001. - P. 44.
22. SVIK Organization, 2003. Available on-line at <http://v\vw.svik.org/ltte.htm>
23. Guekle A. The United States, Irish Americans, and the Northern Irish Peace Process // International Affairs (Royal International Affairs). - 1996. - Vol. 3. - P. 524 - 535.
24. Vitzthum C, Johnson K. Spain Detains al-Qa'ida Financier in Flurry of Europe Terror Arrests // The Wall Street Journal, April 25, 2002.
25. Cohen L., Simpson G., Maremont M., and Fritsch P. Bush's Financial War on Terrorism Includes Strikes at Islamic Charities // The Wall Street Journal, 2001.
26. Overview of the Enemy // National Commission on Terrorist Attacks on the United States, June 2004.
27. Davis A. Tiger International // Asiaweek, 1996.
28. Adams J. The Financing of Terror: How the Groups that are Terrorizing the World Get the Money to Do It. - NY, 1986.-P. 115-116.

29. PIRA: History and Background // Janes' Intelligence Review, 3 March 2004.
30. Patterns of Global Terrorism. - Wash. D.C.: Office of the Coordinator for Counterterrorism, U.S. State Dep., 2000.
31. Gunaratna R. The Evolution and Tactics of the Abu Sayyaf Group // Jane's Intelligence Review, 2001. - P. 36.
32. Anderson S. Making a Killing: The High Cost of Peace in Northern Ireland // Harper's Magazine. - 1994. - Vol. 288.-P. 47.
33. Roule T., Investigators seek to break up Al-Qaeda's financial structures, Janes Intelligence Weekly, 2001.
34. Jamwal N. Terrorist Financing and Support Structures in Jammu and Kashmir // IDSA, 2005. - P. 9.
35. Williamson II. Al-Qaeda 'May Turn to Organized Crime' // The Financial Times, 2002.
36. Napoleoni L. Modern Jihad: Tracing the Dollars Behind the Terror Networks // Pluto Press, Sterling, VA, 2003.
37. Ehrenfeld R. Funding Evil: How Terrorism is Financed and How to Stop It // American Center for Democracy, 2003.
38. Farah D. Digging Up Congo's Dirty Gems //The Washington Post, 2001.
39. McNeil D. Belgium Seeks Arms Dealer with Suspected Qaeda Ties // The New York Times, February 27, 2002.
40. World Customs Organisation Report to World Economic Forum about the scale of global counterfeiting // WCO press release, 27th January 2003.
41. From T-Shirts to Terrorism // Washington Post, 2001.
42. Bohbot A. This is How the Counterfeiting Industry Finances Terror // Maariv Hayom, 2002.
43. Widlanski M. Bulletin: Yasser Arafat's Headquarters Was Center for Counterfeiting Money // The Media Line, April 1, 2002.
44. Captain: Weapons Were Intended for Palestinians // USA Today, 2002.
45. Official site Interpol <http://v.v.v.interpol.int/public/Wanted>
46. Актуальні методи, способи та фінансові інструменти фінансування тероризму та сепаратизму // Департамент фінансових розслідувань. Державна служба фінансового моніторингу України // http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2014/20141229/tipolog2014.pdf

References.

1. Inozemtsev V.L. Terrorizm kak antipod globalizatsii // Nezavisimaya gazeta. – 2005. - № 206. – S. 1.
2. Arquilla J., Ronfeldt D., Zanini M. Networks, Netwar and Information-Age Terrorism // RAND Corporation, 1999. – P. 50.
3. Solov'yev E. G. Transformatsiya terroristicheskikh organizatsiy v usloviyakh globalizatsii / Pod red. Kokoshina A.A. – M.: LENAND, 2006. – S. 16.
4. Riser S. Financing Terror. An Analysis and Simulation for Affecting Al Qaeda's Financial Infrastructure // RAND Corporation, 2004. - P. 63.
5. Bedritskiy A.V. Evolyutsiya amerikanskoj kontseptsii informatsionnoj voyny / Analiticheskiye zapiski RISI. – M., 2003. - №3. – S. 13.
6. Bedritskiy A.V. Realizatsiya kontseptsii setevoy voyny v vedushchikh stranakh Zapada. - M., 2005. - № 3. – S. 67.
7. Alberts D., Garstka J., Stein P. Network Centric Warfare. Developing and Leveraging Information Superiority // CCRP, 2000.-P. 91.
8. Libicki M. What Information Architecture for Defense // New Challenges, New Tools for Decision making, 2003.-P. 78.
9. Stepanova E.A. Rol' narkobiznesa v politekonomii konfliktov i terrorizma. - M.: Ves' Mir, 2005. - S. 203.
10. Handbook for the 108th Congress: The International War on Drugs, 2003. - P. 568.
11. Patterns of Global Terrorism. - Wash. D.C.: Office of the Coordinator for Counterterrorism, U.S. State Dep., 2000 - 2006. Оранжевые сети: от Белграда до Бишкека / отв. ред. Н.А. Нарочницкая. - СПб.:

Алетейя, 2008. - С. 34.

12. Hufbauer C, Schott J., Oegg B. Using Sanctions to Fight Terrorism // Papers Institute for International Economics, 2001.-P. 10.

13. Kiser S. Financing Terror. An Analysis and Simulation for Affecting Al Qaeda's Financial Infrastructure // RAND Corporation, 2004.

14. Libya's Continuing Responsibility for Terrorism // International Policy Institute for Counter-Terrorism, 15 April 1992.

15. Boyne S. Uncovering the Irish Republican Army //Jane's Intelligence Review. - 1996. - P. 343-344.

16. Stepanova Ye.A. Protivodeystviye finansirovaniyu terrorizma // Mezhdunarodnyye protsessy. - 2005. - № 2 (8).-S. 4.

17. Brisard J. Terrorism Financing: Roots and Trends of Saudi Terrorism Financing. -N.Y., 2002.

18. Levitt M. The Political Economy of Middle East Terrorism // The Washington Institute, 2002.

19. Jamwal N. Terrorist Financing and Support Structures in Jammu and Kashmir // IDSA, 2005.

20. Zachary A. Funding Terrorism in Southeast Asia: The Financial Network of Al Qaeda and Jemaah Islamiah // NBR Analysis, 2003. - P. 22.

21. Byman D., Chalk P., Hoffman B., Rosenau W., Brannan D. Trends in Outside Support for Insurgent Movements // RAND Corporation, 2001. - P. 44.

22. SVIK Organization, 2003. Available on-line at <http://v\vw.svik.org/lte.htm>

23. Guekle A. The United States, Irish Americans, and the Northern Irish Peace Process // International Affairs (Royal International Affairs). - 1996. - Vol. 3. - P. 524 - 535.

24. Vitzthum C, Johnson K. Spain Detains al-Qa'ida Financier in Flurry of Europe Terror Arrests // The Wall Street Journal, April 25, 2002.

25. Cohen L., Simpson G., Maremont M., and Fritsch P. Bush's Financial War on Terrorism Includes Strikes at Islamic Charities // The Wall Street Journal, 2001.

26. Overview of the Enemy // National Commission on Terrorist Attacks on the United States, June 2004.

27. Davis A. Tiger International // Asiaweek, 1996.

28. Adams J. The Financing of Terror: How the Groups that are Terrorizing the World Get the Money to Do It. - NY, 1986.-P. 115-116.

29. PIRA: History and Background // Janes' Intelligence Review, 3 March 2004.

30. Patterns of Global Terrorism. - Wash. D.C.: Office of the Coordinator for Counterterrorism, U.S. State Dep., 2000.

31. Gunaratna R. The Evolution and Tactics of the Abu Sayyaf Group // Jane's Intelligence Review, 2001. - P. 36.

32. Anderson S. Making a Killing: The High Cost of Peace in Northern Ireland // Harper's Magazine. - 1994. - Vol. 288.-P. 47.

33. Roule T., Investigators seek to break up Al-Qaeda's financial structures, Janes Intelligence Weekly, 2001.

34. Jamwal N. Terrorist Financing and Support Structures in Jammu and Kashmir // IDSA, 2005. - P. 9.

35. Williamson II. Al-Qaeda 'May Turn to Organized Crime' // The Financial Times, 2002.

36. Napoleoni L. Modern Jihad: Tracing the Dollars Behind the Terror Networks // Pluto Press, Sterling, VA, 2003.

37. Ehrenfeld R. Funding Evil: How Terrorism is Financed and How to Stop It // American Center for Democracy, 2003.

38. Farah D. Digging Up Congo's Dirty Gems //The Washington Post, 2001.

39. McNeil D. Belgium Seeks Arms Dealer with Suspected Qaeda Ties // The New York Times, February 27, 2002.

40. World Customs Organisation Report to World Economic Forum about the scale of global counterfeiting // WCO press release, 27th January 2003.

41. From T-Shirts to Terrorism // Washington Post, 2001.

42. Bohbot A. This is How the Counterfeiting Industry Finances Terror // Maariv Hayom, 2002.

43. Widlanski M. Bulletin: Yasser Arafat's Headquarters Was Center for Counterfeiting Money // The Media Line, April 1, 2002.

44. Captain: Weapons Were Intended for Palestinians // USA Today, 2002.

45. Official site Interpol <http://www.interpol.int/public/Wanted>

46. Aktual'ni metody, sposoby ta finansovi instrumenty finansuvannya teroryzmu ta separatyizmu // Departament finansovykh rozsliduvan'. Derzhavna sluzhba finansovoho monitorynhu Ukrainy // http://www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2014/20141229/tipolog2014.pdf

Ирина Штулер,

д.э.н., профессор,

Проректор по научной работе «Национальная академия управления»

Виктор Ильченко, аспирант

«Национальная академия управления»

ИСТОЧНИКИ, ФОРМЫ И МЕТОДЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ ТЕРРОРИСТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ

В статье рассмотрены источники, формы и методы финансирования террористических организаций в мире. Прослежены влияние факторов на трансформацию финансирования террористических группировок за последние 15-20 лет. Осуществлено разграничение источников финансирования террористических группировок на внешние и внутренние. Приведены примеры зависимости масштабов теракта и расходов на его проведение. Определен перечень предпосылок, способствующих распространению финансирования террористических группировок.

Ключевые слова: экономическая безопасность, национальная экономика, коррупция, терроризм, противодействие коррупции.

Iryna Shtuler, Doctor of Economic Sciences, Professor

Vice-rector for scientific work "National Academy of Management"

Viktor Ilchenko,

Ph.D Student "National Academy of Management"

SOURCES, FORMS AND METHODS FINANCING OF TERRORIST ORGANIZATIONS

The urgency of the article is conditioned by a sharp increase in the threat of terrorist financing in Ukraine and an increase in the number of crimes provided by the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism of 2000. The overwhelming majority of them are committed by citizens of Palestine, Somalia, as well as citizens of the CIS countries (including the Russian Federation and Ukraine) and legal entities registered and / or located on its territory.

The key to understanding the laws in the emergence of terrorism in Ukraine and in the world is not only the presence of ideological, political and religious difficulties, but also a number of growing economic problems, mainly in developing countries, among which predatory exploitation of natural resources (predominantly developed countries in third world countries); inefficiency of functioning of the state apparatus, corruption; disproportionate distribution of material wealth and the resulting gap in living standards of the population; embargo, high export duties and restrictions; the deterioration of social services, primarily health care, education and, most often, a significant proportion of military spending in the structure of GDP; high unemployment among young people; inefficiency of the financial system, high share of the shadow economy; large debts of third countries, high debt servicing costs; significant economic "pressure" on developing countries by reputable international organizations (loan conditions,

etc.); unfair competition and dumping; predatory exploitation of so-called "human capital"; blocking the flow of investment into promising industries, and, consequently, consolidating the raw material orientation of the economy.

The paper studies sources, forms and methods of financing terrorist organizations. It is proved that ill-investigated issues are an understanding of the forms and methods of financing terrorist organizations, as well as sources of funding for terrorist attacks. The factors of transformation of the economic nature of terrorism are investigated. The relationship between the scale of the terrorist attack and the costs of its conduct is established. The influence of factors on the transformation of financing of terrorist groups over the last 15-20 years has been traced. The division of funding sources for terrorist groups into external and internal ones was carried out. Examples of the dependence of the scale of the terrorist act and the costs of its conduct are given. A list of prerequisites facilitating the financing of terrorist groups is determined. The list of preconditions that promote the financing of terrorist groups is determined, including: active use of the network principle in the financial aspect, as well as the advantages of the process of financial globalization of the economy; the presence in most terrorist organizations of a powerful, ramified financial base; reducing the share of external financing of terrorist groups; increase and diversification of internal sources of financing; "Contamination" of "clean" money through the merging of proceeds from the conduct of legal and illegal business. The article analyzes the forms and methods of financing terrorist organizations, as well as sources of funding for terrorist attacks, can be used for further research in the field of economic security, in particular, in order to identify factors that create threats to economic security for a specific sector of the economy or state in as a whole. The prospect of further scientific research is to seek new solutions in order to develop more effective counter-terrorism measures at all levels of the economy.

Key words: economic security, national economy, corruption, terrorism, counteraction to corruption.